

प्रधानमंत्री विश्वकर्मा कौशल्य सन्मान योजनेच्या
अंमलबजावणीसाठी जिल्हा अंमलबजावणी
समितीला सहाय्य करण्यासाठी तालुकास्तरीय
अंमलबजावणी समिती गठीत करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
उद्योग, ऊर्जा, कामगार व खनिकर्म विभाग,
शासन परिपत्रक क्रमांक : संकीर्ण-२०२३/प्र.क्र.७२/उद्योग-६.
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.
दिनांक : १४ मार्च, २०२४.

- वाचा :** १) सचिव, वित्तीय सेवा विभाग, वित्त मंत्रालय, सचिव, कौशल्य विकास व उद्योजकता मंत्रालय आणि सचिव सूक्ष्म, लघु आणि मध्यम उद्योग मंत्रालय, भारत सरकार यांचे अशा पत्र क्र.१/१०/२०२३-PM-Vishwakarma-Misc दि.२१/०८/२०२३.
- २) प्रधानमंत्री विश्वकर्मा कौशल्य सन्मान योजनेच्या अंमलबजावणीसाठीच्या मार्गदर्शक सूचना.
- ३) उद्योग, ऊर्जा, कामगार व खनिकर्म विभागाचा शासन निर्णय क्रमांक : संकीर्ण-२०२३/प्र.क्र.७२/उद्योग-६ दि.०६/०९/२०२३
- ४) महाराष्ट्र राज्य खादी व ग्रामोद्योग मंडळाचे पत्र क्र.कार्यासन-५/पीएम विश्वकर्मा/२०२४/४६३६, दि.०४.०३.२०२४.

प्रस्तावना :-

प्रधानमंत्री विश्वकर्मा कौशल्य सन्मान योजना शासनाच्या दिनांक ०६ सप्टेंबर, २०२३ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये संपूर्ण राज्यात लागू करण्यात आलेली आहे. ही योजना भारत सरकारद्वारे अर्थसहाय्यित आहे. या योजनेद्वारे पात्र लाभार्थ्यांना (१) प्रधानमंत्री विश्वकर्मा प्रमाणपत्र आणि ओळखपत्र, (२) टूलकिट प्रोत्साहन, (३) कौशल्य विकास प्रशिक्षण भत्ता यासह, (४) सवलतीचे आणि तारण-मुक्त कर्ज, (५) डिजिटल व्यवहारांसाठी प्रोत्साहन आणि (६) विपणन सहाय्य प्रदान करण्यात येणार आहे. सुरुवातीला, अठरा पारंपारिक व्यवसायांचा या योजनेंतर्गत समावेश करण्यात आला आहे. योजनेंतर्गत लाभार्थ्यांची नोंदणी बायोमेट्रिक-प्रमाणीकृत आधार-आधारित प्रधानमंत्री विश्वकर्मा पोर्टलद्वारे, सामान्य सेवा केंद्रांद्वारे (CSCs) केली जात आहे. या योजनेच्या निर्धारित कार्यपद्धतीनुसार लाभार्थ्यांच्या तपशिलांची पडताळणी ग्रामपंचायत प्रमुख शहरी स्थानिक संस्थेचे कार्यकारी प्रमुख यांच्याद्वारे होणे अपेक्षित आहे.

प्रधानमंत्री विश्वकर्मा कौशल्य सन्मान योजनेच्या जिल्हास्तरीय अंमलबजावणीसाठी जिल्हाधिकारी यांच्या अध्यक्षतेखाली “जिल्हा अंमलबजावणी समिती” तसेच योजनेच्या संनियंत्रणासाठी प्रधान सचिव (उद्योग) यांच्या अध्यक्षतेखाली “राज्य संनियंत्रण समिती” स्थापन करण्यात आली आहे.

या योजनेच्या मार्गदर्शक तत्वांनुसार पात्र लाभार्थ्यांची नोंदणी आधार प्रमाणीकृत वेब पोर्टलवर करण्यात येते. सदर नोंदणी इलेक्ट्रॉनिक व माहिती तंत्रज्ञान मंत्रालय, भारत सरकार (Meity) यांच्या सामाईक सेवा केंद्रांद्वारे (CSCs) बायोमेट्रिक प्रमाणीकरणाने केली जाते. ग्रामपंचायत प्रमुखाकडून / शहरी स्थानिक संस्थेचे कार्यकारी प्रमुखाकडून लाभार्थ्यांचा तपशील प्रमाणीकृत करून घेऊन स्तर-१ ची मंजूरी दिली जाते, जिल्हा अंमलबजावणी समिती लाभार्थ्यांच्या यादीची अंतिम तपासणी करून शिफारस (स्तर-२ ची मंजूरी) करते. MSME, MSDE, राज्य अग्रणी बँकर्स यांच्या अधिका-यांची तपासणी समिती (Screening Committee) प्रत्येक राज्य/केंद्रशासित प्रदेशातील नोंदणी प्रक्रियेवर देखरेख करते आणि अंतिम मान्यता देते.

सदर योजनेच्या अंमलबजावणीचा आढावा घेतला असता प्राप्त माहितीनुसार महाराष्ट्र राज्यात कारागीर नोंदणी वाढविण्याची आवश्यकता आहे. सदर कारागीरांचे अर्ज ग्रामपंचायतीचे सरपंच स्तरावरील आणि नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्था स्तरावरील तपासणी / छाननी होऊन

स्तर-१ ची मंजूरी देण्यासाठी विशेष मोहीम राबविणे गरजेचे आहे. त्यादृष्टीने अंमलबजावणीच्या स्तरामध्ये विकेंद्रीकरण करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन परिपत्रक :-

भारत सरकारद्वारे अर्थसहाय्यित 'प्रधानमंत्री विश्वकर्मा कौशल्य सन्मान योजनेच्या अंमलबजावणीसाठी दि.०६ सप्टेंबर, २०२३ रोजीच्या शासन निर्णयानुसार जिल्हा अंमलबजावणी समितीला सहाय्य करण्याकरीता व त्याद्वारे योजनेच्या प्रभावी अंमलबजावणी व आधिक कारागीरांना या योजनेचा लाभ मिळावा यासाठी खालील दोन समित्या ग्रामीण व शहरी भागात गठीत करण्यात येत आहेत.

तालुकास्तरीय अंमलबजावणी समिती

१.	गटविकास अधिकारी, पंचायत समिती	अध्यक्ष
२.	जिल्हा अग्रणी बँकेचे तालुकास्तरीय समन्वय अधिकारी	सदस्य
३.	Taluka Mission Manager, महाराष्ट्र राज्य ग्रामीण जीवनोन्नती अभियान	सदस्य
४.	पर्यवेक्षक, महाराष्ट्र राज्य खादी व ग्रामोद्योग मंडळ	सदस्य
५.	विस्तार अधिकारी (पंचायत), पंचायत समिती	सदस्य सचिव

नगरपंचायत अंमलबजावणी समिती

१.	तहसिलदार	अध्यक्ष
२.	मुख्याधिकारी, नगरपरीषद	सदस्य
३.	शहर अभियान व्यवस्थापक	सदस्य
४.	मुख्याधिकारी कार्यालयातील प्रतीनिधी (अध्यक्षांच्या मान्यतेने)	सदस्य सचिव

समिती कार्यप्रणाली :

- सद्यस्थितीत दुस-या टप्प्यातील शिफारस जिल्हाधिकारी यांच्या मार्फत करण्यात येत आहे मात्र जिल्हाधिकारी यांचा जिल्ह्याचा व एकत्रित कामकाजाचा आवाका पाहता दुस-या टप्प्यातील शिफारसी जिल्हाधिकारी यांचे प्रतिनिधी म्हणून आता गटविकास अधिकारी यांनी करावी.
- नगरपंचायत शहरी विभागातील दुस-या टप्प्यातील शिफारसी तहसिलदार यांनी करणे बाबत जिल्हाधिकारी यांनी त्यांना प्राधिकृत करावे.
- महानगरपालिका क्षेत्रातील दुस-या टप्प्यातील शिफारसी आयुक्त यांनी प्राधिकृत केलेले वार्ड अधिकारी करतील.
- प्रत्येक जिल्ह्यात बारा बलुतेदार फेडरेशन असल्याने तसेच तालुका स्तरावर बलुतेदार कारागीर संस्था असल्याने संबंधीत जिल्हाधिकारी यांनी त्यांच्या आवश्यकतेनुसार जिल्हा/तालुका समितीवर सदर संस्थांच्या प्रतिनिधीची नियुक्ती करावी जेणे करून कारागीर नोंदणी कार्यक्रमास गती येईल.
- मुख्य कार्यकारी अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य खादी व ग्रामोद्योग मंडळ हे राज्य समन्वय अधिकारी असल्याने वेळोवेळी योजनेमध्ये झालेल्या प्रगती अहवाल जिल्हाधिकारी आणि आयुक्त, महानगरपालिका यांनी दरमहा खादी व ग्रामोद्योग मंडळाच्या मुख्य कार्यालयास कळवावा.

६. या योजनेच्या अंमलबजावणीसाठी वरील सर्व समीत्या जिल्हाधिकारी यांच्या नियंत्रणाखाली काम करतील.

पीएम विश्वकर्मा योजनेच्या जलद अंमलबजावणीसाठी समन्वय अधिकारी तथा मुख्य कार्यकारी अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य खादी व ग्रामोद्योग मंडळ यांनी केंद्र शासनाची समन्वय साधून तालुकानिहाय समित्यांसाठी स्वतंत्र Login Id प्राप्त करून घ्यावे.

सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा सांकेतांक २०२४०३१५१५२४१०२८१० असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(डॉ. श्रीकांत ल. पुलकुंडवार)

उप सचिव (उद्योग व प्रशासन), महाराष्ट्र शासन

प्रत :- माहितीसाठी व आवश्यक त्या उचित कार्यवाहीसाठी अग्रेषित.

१. विकास आयुक्त (उद्योग), उद्योग संचालनालय, मुंबई.
२. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य खादी व ग्रामोद्योग मंडळ, मुंबई.
३. व्यवस्थापकीय संचालक, बँक ऑफ महाराष्ट्र (शिखर बँक), मुंबई.
४. सर्व जिल्हाधिकारी, महाराष्ट्र राज्य, यांचे स्विय सहायक.
५. सहायक आयुक्त, जिल्हा कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्र.
६. महाव्यवस्थापक, जिल्हा उद्योग केंद्र, सर्व जिल्हे, महाराष्ट्र राज्य.
७. जिल्हा ग्रामोद्योग अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य खादी व ग्रामोद्योग मंडळ, सर्व जिल्हे, महाराष्ट्र राज्य.
८. गट विकास अधिकारी, सर्व पंचायत समिती, महाराष्ट्र राज्य.
९. तहसिलदार, सर्व तहसिल कार्यालय, महाराष्ट्र राज्य.
१०. व्यवस्थापक, जिल्हा अग्रणी बँक, सर्व जिल्हे, महाराष्ट्र राज्य.
११. कार्यासन अधिकारी, वित्त विभाग (व्यय-१६/अर्थसंकल्प-३,१४/अर्थोपाय), मंत्रालय, मुंबई -३२.
१२. निवड नस्ती (उद्योग-६).

.....